

150 ÉVE SZÜLETETT MOÓR EMÁNUEL ZONGORAMŰVÉSZ ÉS ZENESZERZŐ

Miért éppen Moór Emánuel? Ki az a Moór Emánuel? – kérdezhetnék.

Egészen addig nem tudtam róla semmit, amíg a szegedi zeneiskolai évkönyvek tanulmányozása során fel nem tűnt a neve. Abból a néhány adatból, amit találtam róla (18 évesen nevezték ki tanárnak, Szegedről 4 év után Amerikába ment, növendékei zongoraversenyeket játszottak, ő maga gyakran koncertezett), biztosra vettem, hogy jelentős művész volt. Elkezdett érdekelni, felkutattam és átjártattam néhány zongoraművét – ezek általában nagyon virtuóz, improvizatív jellegű darabok – és szeretném, ha kicsit Önök is megismernék.

Moór Emánuel 1863. február 19-én született Kecskeméten. Édesapja, Moór Rafael operaénekes volt, Kecskeméten kántorként dolgozott. Emánuel, csodagyerekként első zongoraóráit tőle kapta. Kecskemétről a család Prágába költözött, itt Moór 13 évesen aranyérmet nyert egy improvizációs orgonaversenyen 4 szólamú fuga rögtönzéséért. Ezt követően Budapesten Volkmann Robertnél zeneszerzést tanult, majd Bécsben Anton Door és Anton Bruckner voltak tanárai.

1881-ben, 18 évesen kinevezték a szegedi Városi Zenede (később: Zenekonzervatórium) tanárának, ahol orgonát is tanított. Szegeden a polgári dalárda karmestereként is fellépett, és ebben a városban publikálta első kompozícióit is.

A Szegedi Városi Zenede a nagy árvíz után 1880 szeptemberétől kezdett újra működni. A 111 növendéket számláló zenede első igazgatója Langer Viktor¹ volt, rajta kívül Czapik János² (1880-1884-ig), és Menner

---

¹ **Langer Viktor** (1842-1902) zeneszerző édesapja is muzsikus volt: Langer János zeneszerző, énekes és egyházi karmester. Langer Viktor a Nemzeti Zenedében kezdte tanulmányait. Kreskedőnek készült, ám Volkmann Róbert tanácsára 1860-ban zenei pályára lépett, s a lipcsei konzervatóriumban E. F. Richter és Reinecke növendéke lett. 1866-67-ben a Kolozsvári Színház karmestere, majd 1868-ban malomigazgató Abádszalókon. 1870-től operai kartinító és a színi képezde tanára. 1880-1883-ig igazgatja a szegedi zeneiskolát, majd Pécsre távozik, s színházi karnagyként működik. 1889-ben a budapesti Szent István Bazilika, majd az újpesti zeneegylet karnagya, a Színművészeti Iskola énektanára. Több zenei folyóirat szerkesztője. Művei főleg színpadi kísérőzenék, melyeket Tisza Aladár vagy Ógyek néven adottott ki. Zeneelmélet tankönyvet írt 1888-ban, valamint megjelent egy zongoraiskolája. (*Elméleti és gyakorlati zongoraiskola* é.n.)

² **Czapik János** (1841-1884) a szegedi Dalárda újjászervezője (1870), a Belvárosi templom orgonistája (1873). Tánccokat komponált.

János³ (1880-1919-ig) tanított zongorát. A zenei élet fellendülése, a közönség őszi érdeklődése, a zenetanulás iránti egyre fokozódó kedv jellemezte ezt az időszakot. A zeneiskola zongoratanárai fontos szerepet tölthettek be mind az iskola, mind a város életében. Közülük zongoraművészként kiragogott Moór Manó. (Elfogadott volt az Emánuel név Manó-ra történő rövidítése és használata.)

Négy esztendő (1881-1885-ig) szegedi működése alatt igen sok hangversenyt adott, s tanítványai is kitűnő produkciókkal mutatkoztak be. Így pl. az 1881/82-es tanévben Liszt Ferenc 70. születésnapja alkalmából rendezett hangversenyen a VI. rapszodiát, ill. Menner Jánossal a Concerto patétique-t adta elő. Erre a hangversenyre a város a színházat és egy Bösendorfer zongorát díjtalanul bocsátott a Zenede rendelkezésére. Az év végi iskolai záróhangversenyen Moór Manó növendéke, Sonnenfeld Viktor zenekarral játszott egy Mozart zongoraverseny-tételt. Az iskola növendék-hangversenyein, ill. „díszvizsgáin” a Daubrawszky⁴ Viktor⁵ vezette zenekar kíséretével tételek hangzottak el Beethoven: G-dúr és Hummel: a-moll zongoraversenyéből Moór növendékeinek előadásában. Az 1884/85-ös tanévben Moór Manó Daubrawszky Viktorral Beethoven-szonátaestet adott. Barátságuk jele, hogy egyik hegedűdarabját neki ajánlotta. (A-dúr szonátáját pedig Hubay Jenőnek).

1885-ben hagyta el Szegedet, családja után ment Amerikába, ahol gyorsan sikeressé vált zongoristaként, karmesterként és zeneszerzőként egyaránt. Fellépett saját zongora-versenyének szólistájaként, számtalan keleti parti turnéja alkalmából kísérte a világhírű Lili Lehmann szoprán énekesnőt és a hegedűművész Ovide Musint.

Henrik Moór 1876-ban Prágában született, 3. gyermekként. Édesanyjuk korán meghalt, így Henrik Emánuellel élt együtt New Yorkban, ill. Londonban. Festeni 16 évesen kezdett, Londonban, Franciaországban, majd Münchenben. Több portrét készített bátyjáról.

---

³ **Menner János** (1852-1923) zeneiskolai tanár, a szegedi Polgári Dalárda karnagya. Művei: Magyar induló a szegedi új híd megnyitására (1887), Dankó Pista 30 dalának zongorátíratra.

⁴ Bizonyos nevek írásakor az évkönyvek következetlenek. Így Daubrawszky neve is számtalan formában fordul elő, nem beszélve az egyéb forrásokról (újság, hangversenyműsor, stb.). A Zenei Lexikon (Zeneműkiadó, Bp. 1965.) a fenti írásmódot használja. A dolgozat írásakor amennyiben az adott név megtalálható e műben, annak helyesírását követem, amennyiben nem, úgy megmaradok az írásmódok sokféleségénél.

⁵ **Daubrawszky Viktor** (1859-?) hegedűtanár, 1882-1925 a szegedi Zeneiskola tanára, létrehozta és 1925-ig vezette az intézmény zenekarát. Az első szegedi vonósnyegy primáriusa.

Moór Emánuel: Önarckép

Emánuel öccsével, Henrikkel

Emánuel 1887-ben megismerkedett Anita Burke-vel, egy gazdag ír-amerikai család lányával, akivel egy év múlva Londonban összeházasodtak. Londonban Moór még néhány nagysikerű zongorakoncertet adott, ám rövidesen befejezte a hangversenyzést és idejét a zeneszerzésnek szentelte.

12 évig éltek Londonban, Moór az angol állampolgárságot is felvette. Itt írta első két operáját, 4 szimfóniáját (köztük a Kossuth Lajos címűt, amit 1895-ben a szerző vezényletével Budapesten is nagy sikerrel mutattak be.)

1901-ben Svájcba költöztek, Lausanne-ban telepedtek le, ahol korának legnevesebb művészeivel tudott barátságot kötni. Henri Marteau hegedűművész pl. rajongott Moór műveiért, bemutatta az op. 59-es vonósnégyesét és op. 62. hegedűversenyét is. Mindkét mű ajánlása neki szól. 1902-ben Kölnben 2 operáját mutatták be: a „Pompadour”-t, és az Andreas Hofer-t, mindkettőt nagy sikerrel.

A legnagyobb jelentőségű találkozása azonban Pablo Casals-sal volt 1905-ben. Casals nagyon szépen találta Moór csellóversenyét, és igyekezett meggyőzni a kor legjelentősebb művészeit, mint pl. Alfred Cortot, Jacques Thibaud, Eugène Ysaÿe, Fritz Kreisler, Willem Mengelberg, Arthur Nikisch, Mieczysław Horszowski, Harold Bauer, hogy vegyék fel repertoárjukba Moór műveit.

Pablo Casals, Jacques Thibault és Emanuel Moór

Az, hogy műveit egyre többen játsszák, újabb művek írására ösztönözte őt: így született a Pablo Casalsnak ajánlott 2. csellóverseny, majd a két gordonkára írt versenymű, amellyel Casals és Guilhermina Suggia nagy sikert aratott Moszkvában is.

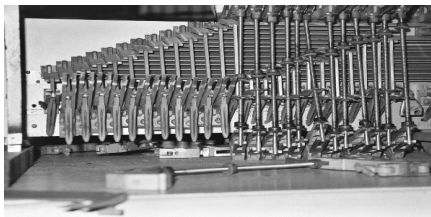
A Casals-Thibaud-Cortot trió számára írt egy hármas koncertet, majd egy triót is, ezeket a műveket nagy sikerrel játszották Svájcban és máshol is.

Ysaÿe kezdetben nem rajongott Moór műveiért, de később sokat turnézott a hegedűversennyel Angliában, és így nyilatkozott róla: „épp olyan szépnek tartom, mint Beethoven hegedűversenyét” Egyszóval: Moór 1905 és 1904 között ismert és kedvelt, sokat játszott szerző volt, annak ellenére, hogy nem volt könnyű természete. Ezt bizony sokan nem tolerálták, annál inkább hálás volt mindazoknak, akik játszották műveit és így újabbak írására ösztönözték őt.

Az I. világháború kitérésével nagyrészt elveszett kapcsolata zenésztársaival, és mivel a komponáláshoz az ő inspiráló jelenlétük és játékaik voltak szükségesek számára, így a komponálással majdnem teljesen felhagyott. Utolsó nagy műve egy vonósnégyesre és zenekarra írt versenymű volt, amit a világhírű Flonzaley-Quartett számára komponált. Az ősbemutatót Philadelphiában Leopold Stokowski vezényelte, aki így nyilatkozott Moór-ról: „Manapság ritka az a szerző, aki ilyen szép dallamokat tud írni.”

A háború alatt visszavonultan élt Mont Pélerinben (Lausanne és Montreux között, a Genfi tó partján), és festészettel foglalkozott.

1918-tól érdeklődése a hangszerépítés felé fordult, ekkor konstruálta a 2 manuálos, “Duplex-Coupler Grand Pianoforte” -t, azaz **Pleyel-Moór** zongorát, amiből a legnagyobb cégek is gyártottak néhány darabot. (Schmidt-Flohr (1920), Aeolian-Company (1921), Pleyel (1925-től), Bechstein (1929) és Bösendorfer (1930-1935).

A zongorának két, egymás fölött elhelyezett klaviatúrája van. A második klaviatúra egy oktávval feljebb van hangolva, és egy szerkezettel össze van kapcsolva. Öt pedálja közül kettő kopulázó, így az alsó klaviatúrán megszólaló hangok oktávjai a felsőn is megszólaltathatók, megnövelve a zongora hangszínlehetőségeit és megkönnyítve a nagy fogások kivitelezését. A felső billentyűsor egy kissé lefele hajlik, az alsó sor fehér billentyűi pedig emelkednek, bent már elérik a fekete billentyű magasságát. Így lehetséges kromatikus glissandokat játszani.

1922-ben hosszú betegség után meghalt felesége. 1923-ban újra megnősült, 2. feleségével, Winiefred Christie zongoraművésznővel világszerte népszerűsítették a Pleyel-Moór- zongorát, amit 1928-ban Budapesten is bemutatták. (Varró Margit méltató cikke a Pester Lloyd-ban jelent meg 1928. február 3-án “Einiges über das Duplex-Klavier Moórs” címmel, de tudósított az eseményről Kálmán György és Kerntler Jenő is.) Ez a hangszer az 1970-es években még látható volt a Zeneakadémia XVII-es termében.

Később vonós hangszeresek építésével is foglalkozott: kutatta, hogyan lehet a hangerőt, a hang teltségét megnövelni.

1931. október 20-án halt meg otthonában, Mont Pélerin sur Vevey-ben (Chardonne, Vaud, Svájc).

Szerzői listája kb. 200 művet tartalmaz: operák, nyolc szimfónia, három zongoraverseny, kisebb-nagyobb zongoradarabok, hegedű-, és gordonkaversenyek, darabok hegedűre, gordonkára, brácsára, dalok, hárfadarabok, kórusművek.

Elhangzott zenék:

1. Moór Emánuel maga játszik egy magyar dallamra variációt, német nyelvű konferálással. Forrás: youtube.com

2. Winifred Christie zongorázik Duplex- zongorán (film). Forrás: youtube.com

Források

1. Emanuel und Henrik Moor Stiftung (képek és szöveg) <http://www.emanuel-und-henrik-moor-stiftung.de/index.shtml>
2. Varró Margit: Néhány gondolat Moór Duplex – Klavierjáról. In: Ábrahám Mariann (szerk.): Két világrész tanára. Varró Margit.
3. Maczelka Noémi: Zongorajáték és zongoratanítás. Doktori disszertáció (DLA), Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2002
4. <http://www.kecskemeti-hirhatar.hu/hirek/moor-emanuelre-emlekeznek-kecskemeten>
5. Heltai Nándor: „Csodáltam tehetségét” Pablo Casals Moór Emanuelról. (In: Kecskemét Magazin (2006. május)
6. J. M. Corredor: Beszélgetések Pablo Casalsszal. Budapest, Gondolat, 1960. (Idézi: Molnár Piroska: Pablo Casals művészete és életének magyar vonatkozásai c. Doktori disszertációjában.)
7. Anita Moor Stiftung. <http://www.kester-haeusler-stiftung.de/content/anita-moor-stiftung>
8. <http://www.youtube.com/>